

10. LOKALE KORRESPONDENTEN.

10.1. HISTORISCH ONDERZOEK NAAR DE SOCIALISTISCHE BEWEGING IN HET ARRONDISSEMENT AALST.

In het kader van mijn medewerking aan de weekbladen Voor Allen van de arrondissementen Aalst en Ieper, heb ik uit reacties van lezers, partijgenoten en anderen, vooral ouderen, kunnen vaststellen dat er belangstelling is voor de lokale socialistische geschiedenis.

Van daar in het verleden een reeks losse artikelen over de TIJD VAN TOEN in mijn geboortestreek Geraardsbergen, waar vader gedurende vele jaren burgemeester en senator was.

Doelstellingen

Ik ben reeds enkele jaren trouwe bezoeker van AMSAB, ook toen de diensten nog ondergebracht waren in de achtergebouwen. Er werd me door de redactie van AMSAB-Tijdingen een artikel over de doelstellingen en bronnen van mijn opzoekingen gevraagd.

De doelstellingen zijn drievoudig :

1. Wat reeds verzameld werd betreffende Geraardsbergen aan te vullen en uit te breiden tot het geheel van het arrondissement Aalst en aldus voldoende materiaal aan te brengen voor een meer gestructureerde brochure die zou kunnen worden uitgegeven in het kader van het honderdjarig bestaan van de partij in het arrondissement Aalst.

Een twintigtal artikelen zijn reeds verschenen in Voor Allen van Aalst. Een tweede reeks is in voorbereiding.

We trachten dit aan te vullen met archieffoto's.

2. We willen reageren tegen de stelling van vele historici als zou de sociale strijd in de streek van Aalst maar begonnen zijn met het Daensisme.

3. De nadruk te leggen op de gegevens vervat in onuitgegeven licentiaatsverhandelingen. We vermelden o.a. "De evolutie van de politieke partijen in het arrondissement Aalst tijdens de XIX de eeuw". Herman Liebaut - Gent 1963. Bijdrage tot de studie van de sociale-economische toestand van de arbeiders rond 1886. J. Denys - Gent 1969.
 Analyse van een belangrijke financiële en politieke familieclan de Spitaels van Geraardsbergen. Machtsverwerving en verlies. Jacques De Ro - Gent 1977.
 Bijdrage tot de geschiedenis der socialistische arbeidersbeweging afdeling Aalst 1870-1914. Luc Van De Velde - Brussel 1978.

Bronnen - De gegevens van de enquête van 1886.

In antwoord op de tweede vraag van het redactiesecretariaat van AMSAB-Tijdingen, vermelden we dat de sociaal-economische toestand in het arrondissement Aalst in het bijzonder wordt onderzocht met als nieuwe bron de gegevens vervat in zes boekdelen aangaande de enquête van 1886. Ze kunnen worden geraadpleegd op de bibliotheek van het parlement.

Misschien kunnen andere kameraden voor de opzoekingen betreffende hun stad of streek een of ander belangrijk document uit de omvangrijke verzameling halen. Het is om die reden dat we wat dieper ingaan op de inhoud van de enquête.

Reeds sinds 1875-1876 had de economie van ons land af te rekenen met een diepgaande crisis. Het patronaat reageerde daarop met o.a. een drastische beperking van het aantal arbeidskrachten en een vermindering van de lonen. Dergelijke anti-sociale maatregelen lagen aan de grondslag van de gewelddadige en bloedige stakingen die uitbraken in maart en april 1886. Een panische angst had zich meester gemaakt van de overheid en de burgerbevolking van het land.

De katholieke regering beloofde de zaken eindelijk eens grondig aan te pakken. Bij Koninklijk Besluit van 15 april 1886 werd een Commission du Travail opgericht met als opdracht het organiseren van een onderzoek naar de sociaal-economische toestand van de arbeiders en het formuleren van voorstellen ter verbetering van die toestand. De enquête bracht de ellendige toestand waarin de arbeiders verkeerden aan het licht en tussen 1887 en 1894 werden de eerste sociale wetten gestemd.

De arbeidscommissie richtte twee enquêtes in, één die betrekking had tot de industriële arbeid en een andere betreffende de landbouw. We zullen ons tot de eerste enquête beperken. De documenten nemen vier grote boekdelen in beslag.

Het eerste boekdeel telt niet minder dan 1.196 bladzijden. Het zijn de schriftelijke antwoorden op een uitgebreide vragenlijst van de commissie. Het was zeker een verdienste dat honderden personen, op een onafhankelijke wijze van elkaar, informatie leverden over de sociaal-economische toestand. Maar er zijn vele opmerkingen. De meeste van de schriftelijke antwoorden kwamen van patroons, produktieleiders, pastoors, ingenieurs, dokters, enz...

Er was een geringe participatie van de arbeiders aan het onderzoek. We mogen inderdaad niet uit het oog verliezen dat alle schriftelijke antwoorden en de mondelinge verklaringen werden gepubliceerd. De patroons waren aldus ingelicht over de uitlatingen van een of ander van hun arbeiders.

Er werden heel wat meer documenten gepubliceerd die betrekking hadden op de toestand in Wallonië dan in Vlaanderen. De grote steden en industriële centra kwamen veel meer aan bod dan de arbeidende bevolking. Er was weinig betreffende West-Vlaanderen, Limburg en Oost-Vlaanderen tenzij de textielindustrie van Gent.

Het tweede deel de mondelinge enquête, was bijna even omvangrijk, 1.055 bladzijden. Het zijn de procesverbalen van de zittingen van de commissie gehouden in de meeste steden van het land. Op de aanplakbrief tot kennisgeving van die

zittingen was vermeld dat de leden van de commissie, grotendeels parlementairen, de mondelinge mededelingen zouden horen die hen zouden worden gedaan door de nijverheidshoofden, werkbazen, werklieden of andere personen die in de zaak belang stelden.

Ons onderzoek betrof in het bijzonder de procesverbalen van de zittingen gehouden ten stadhuijze van Aalst, Geraardsbergen, Ninove en Zottegem. Naast de nijverheidshoofden waren op ieder van de vergaderingen toch enkele arbeiders die het aandurfdn het woord te nemen en vele klachten naar voor te brengen.

Te Gent werden niet minder dan 12 zittingen gehouden. Gedurende twee vergaderingen kwamen de vertegenwoordigers van de coöperatie aan het woord nl. E. Anseele en E. Van Beveren, afgevaardigden van de "Vooruit", A. Pycke en E. Botteman van "De Vrije Bakkers", P. Bruyneel van "De Vooruitziende Bakkers de Brugse Poort" en J. Huygevelt van "De Werkman" te Ledeberg.

De afgevaardigden van verschillende arbeidersverenigingen werden gehoord o.a. A. Roets en Ch. Van Wemel van de kring "De Broederlijke Wevers"; L. Baere en J. Pannekoeke, afgevaardigden van de katoenspinnerijen; G. Vanderhaeghe en F. Warie, van de metaalarbeiders; Th. D'Hondt, van de meubelmakers, L. Baert en Ch. Beerblock van de vlasbedrijven en Pr. Vereecken, dokwerker. Er waren heel wat klachten van arbeiders, die ingevolge hun aansluiting bij coöperatie of vakvereniging door hun patroon werden afgedankt.

De commissie heeft ook nog zittingen gehouden in andere Vlaamse steden; maar het aantal vergaderingen was er heel wat kleiner. 4 vergaderingen te Antwerpen, 3 te Kortrijk, 2 te Brugge, Lier, Leuven, Oostende en Mechelen en slechts 1 te Menen, Boom, Blankenberge, Hasselt, Sint-Truiden, Roeselare, Peer, Tongeren, Ronse, Dendermonde, Sint-Niklaas, Eeklo, Lokeren en Deinze. Hieruit kan nog heel wat gehaald worden.

Volledigheidshalve geven we beknopt de inhoud van de overige boekdelen : de besprekingen in sectievergaderingen (deel III) en de voorstellen tot hervormingen uitgebracht in plenaire vergaderingen van de commissie (deel IV).

De Commissie van de Arbeid werd gesplitst in drie secties. De eerste sectie, algemene statistiek, moest de gegevens verzamelen betreffende de toestand van de nijverheid en van de arbeidende klasse. Er moest een vergelijking gemaakt worden met de toestand van vroeger en in de andere landen.

De tweede sectie had als taak voorstellen te doen om de verhoudingen tussen kapitaal en arbeid te verbeteren. Er werd verwezen naar de werkrechtshoven en verzoeningskamers, de arbeidsbeurzen en -markten, de systemen van deelneming in de winsten, de verantwoordelijkheid van de patroons inzake arbeidsongevallen en de verzekering van de arbeiders.

De derde en laatste sectie had als opdracht de verbetering van de morele en materiële toestand van de arbeidende klasse. Hiervoor werd verwezen naar : de maatschappijen van onderlinge hulp, de voorzorgskassen, de coöperaties , de bouw van werkmanswoningen, de spaarkassen, de emigratie en immigratie, het invoeren van nieuwe industrieën, het bestrijden van het alcoholisme, de reglementering van de arbeid van vrouwen en kinderen, het beroeps- en huishoudonderwijs.

De verslagen ingediend door de secties, hun voorstellen en hun besluiten werden samengebracht in een derde deel van 622 bladzijden.

Na dit lange voorbereidend werk, werd al die documentatie verwezen naar de Commissie die opdracht had aan het parlement de nodige voorstellen tot hervorming over te maken.

Tussen 28 april 1886 en 4 juni 1887 is de Commissie van de Arbeid 25 maal in plenaire zitting samengekomen. De verslaggevers hebben een grote invloed gehad op de ingediende voorstellen tot hervormingen. Baron 'T Kint de Roodenbeke, rapporteur voor de reglementering van de arbeid, was tegen iedere beperking van de arbeidsduur voor volwassenen. Ook wat betreft de arbeid van kinderen en vrouwen wist hij de toege-

vingen te beperken. De meest hardnekkige verdediger van de belangen van de arbeidende klasse was Denis, professor en rector aan de Université Libre de Bruxelles.

Voorstellen tot hervorming werden ingediend betreffende verzoeningsraden, arbeidsreglementering, werkmanswoningen, betaling van de salarissen, beroepsverenigingen, bestrijden van het alcoholisme, beroepsscholen, maatschappijen van onderlinge hulp, verzekering tegen arbeidsongevallen, persoonlijke militaire dienst, samenwerkende maatschappijen.

Daensisme

In zijn licentiaatsverhandeling van 1978 "Bijdrage tot de geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging afdeling Aalst 1870-1914" verwijst Luc Van De Velde, nu voorzitter van de Jong Socialisten, naar stellingen van enkele historici nl. Scholl S.H. in "Socialistische en katholieke arbeidersbeweging van België vóór 1939"; R. Rezsöházy in "Origines et formation du catholicisme social en Belgique 1842-1909" en L. Wils in "Het Daensisme - De opstand van het Zuid Vlaamse Platteland".

Luc Van De Velde reageert tegen hun uitlatingen als zouden het de Daensisten zijn geweest die als eersten in het land van Aalst de syndicale organisaties in handen namen en die zich bekommerden om de lage lonen en de werkloosheid. Hij doet terecht opmerken dat de socialisten op lokaal vlak continu ageerden tegen de sociale wantoestanden te Aalst, meer nog dan de christen-democraten het deden en dat de eerste syndicaten in het arrondissement door de B.W.P. werden opgericht, eerst te Geraardsbergen en nadien te Aalst. Pas later begonnen de conservatieven met het uitbouwen van de werkmanskringen en van hun anti-socialistische werkliedenbonden. Het was maar in 1893 dat de Daensisten uitpakten met hun organisatie onder de seizoenarbeiders.

We verwijzen naar enkele uittreksels uit de nota die door Pieter Daens, uitgever van de bladen "Het Land van Aalst"

en "De Werkman" werd overgemaakt aan de leden van de Commissie toen ze op 12 augustus 1886 naar Aalst kwam. Het volledige document berust in het dossier van de enquête van 1886.

Volgens de nota van Pieter Daens van 1886 waren er te Aalst nooit stakingen en verschillen van mening geweest tussen patroons en arbeiders, alleen socialistische agitatie. De liefdadigheid en het geloof zouden de oplossingen van de moeilijkheden brengen.

Nergens een woord over de zware verantwoordelijkheid van de patroons.

Met zijn nota van 12 augustus 1886 stond Pieter Daens heel dicht bij Karel Woeste, de conservatieve katholiek en was hij ver verwijderd van André Van Der Meersch, de socialist, die samen met andere arbeiders het aandurfde openbaar op het stadhuis de kleine man te gaan verdedigen.

Pieter Daens, de broer van Priester Daens werd volksvertegenwoordiger van het arrondissement Brussel (1902-1904) en van het arrondissement Aalst (1904 en 1918).

Wat Geraardsbergen betreft geven we de afdruk van het verslag van een vergadering in Geraardsbergen op 30 maart 1897 met afgevaardigden van de 1ste Socialistische Internationale.

"Edouard, jeune homme de 22 à 24 ans" was Anseele.

E. DE NAUW

Dimanche 30 Mars. J'ai été allé à Grammont avec l'internationaliste Goetschaelt et un autre du prénom d'Edouard, jeune homme de 22 à 24 ans, imberbe, et également socialiste.

A notre arrivée dans cette ville à 3 heures de relevée, nous nous sommes rendus tous trois directement rue de la Station dans une maison particulière qui doit être bien connue de Goetschaelt. Nous avons été reçus dans un salon au rez-de-chaussée par un homme Tandenbosch, locataire principal, et lorsque nous étions de quelques minutes dans cette maison, trois autres membres habitant Grammont se sont mis à notre table. — Un de ces trois est un né De Wilde, le second un appelé Paul; je n'ai pas entendu prononcer le nom du 3e. — Nous étions dans ce salon à 7 personnes.

Tandenbosch qui paraît jouir d'une certaine aisance nous a dit que la section de Grammont malheureusement ne comptait que 15 membres, mais que c'étaient des citoyens décidés. — Goetschaelt a conseillé à la Commission de Grammont de faire tous les efforts possible pour renforcer cette section et qui à cet effet on devait commencer par des Meetings. — Louez une salle, à dit Goetschaelt, faites faire des affiches, faites vous admettre dans le Sein de l'Internationale en vous adressant au Comité Central à Anvers, alors moi je viendrais avec quelques bons orateurs et je vous assure que vous aurez une forte section et de bons citoyens qui travailleront dans l'intérêt du Socialisme.